

TİSK AYLIK EKONOMİ BÜLTENİ- NİSAN2015 (SAYI: 74)

GENEL DEĞERLENDİRME

“Yabancı Yatırımcının Türkiye’ye İlgisi Azaldı”

- IMF tahminlerine göre 2015’te Türkiye %3,1; küresel ekonomi %3,5; gelişmekte olan ülkeler %4,3 büyüyecek. Euro Bölgesi’nde büyüme toparlanacak ve 2015’te %1,5 olacak. Türkiye’nin büyümesi için özel tüketimin düşük enerji fiyatları ile desteklenmesi ve enflasyonun düşürülmesi gerekiyor. 2015’te cari açık oranının %4,2’ye gerileyeceği ancak işsizlik oranının %11,4’e çıkacağı öngörülüyor.
- Yükselen ekonomiler için finansal riskler arttı. Finansal olmayan şirketlerin döviz cinsinden borçlarının GSYH’ye oranının çok yüksek olması dolayısıyla, Türkiye, Rusya ve Brezilya açısından döviz kuru riski daha da fazla.
- Türkiye ekonomisi, 2014 yılının dördüncü çeyreğinde %2,6; yıllık bazda ise %2,9 oranında büyüdü. Kişi başına GSYH 10.404 dolara geriledi. Tarım sektörü küçüldü; sanayi ve hizmetler sektörlerinde ise büyüme hızı azaldı. Özel sektör makine-teçhizat yatırımları %3,7 azaldı. 2015 yılının ilk çeyreğinde büyüme %3’ün altında kalabilir.
- Şubat 2015’te Sanayi Üretimi aylık bazda %1,7; yıllık bazda %1 arttı.
- Sanayi Ciro Endeksi aylık bazda %3,7 yükselirken, yıllık bazda %0,6 düştü. Yıllık bazda düşüşün kaynağı imalat sanayii oldu.
- Nisan ayında İmalat Sanayii Kapasite Kullanım Oranı aylık bazda 1,7 puan artarken, yıllık bazda 0,3 puan geriledi.
- İlk üç ayda ihracat azaldı. AB’nin toplam ihracat içindeki payı geriledi. Şubat 2015’te en fazla ihracat yapılan ülke İngiltere olurken, en fazla ihracat yapılan fasıl altın ve benzeri kıymetli madenler oldu. Parite düşüşü ihracatı vurdu. Petrol fiyatlarındaki azalış sanayiye yansımada. Sınai ihraç ürünlerinin sadece %2,9’u yüksek teknolojiye dayalı.
- 2015’in ilk iki ayında yabancıların doğrudan yatırımları ve portföy yatırımları azaldı.
- Cari açığın finansmanında birincil rolü net hata noksan kalemine yansıyan kaynaklar üstlendi.
- Enflasyon oranı iktisat politikası açısından kritik değişken haline geldi. Seçim nedeniyle 2015 enflasyonda dönemeç olabilir. TCMB üretici fiyatlarını kontrol etmekte zorlanıyor. Bunda işlenmemiş gıda fiyatlarındaki yükselmenin rolü büyük. Malın üreticiden tüketiciye geçiş sürecinde yaşanan sorunlar da etkili.

DÜNYA EKONOMİSİ:

IMF, Nisan ayında Türkiye ekonomisi için de önem taşıyan iki rapor yayınlanmıştır;“Dünya Ekonomik Görünümü” (World Economic Outlook), ve “Küresel Finansal İstikrar Raporu” (Global Financial Stability Report).

IMF’in 2015 Dünya Ekonomik Görünüm Raporu’nda küresel büyümenin ılımlı, ancak ülkeler ve bölgeler arasında dengesiz sürdüğü belirtilmiştir. Küresel ekonominin kısa vadede gelişmiş ülkelerin desteğiyle hafif ivme kazanacağı, ancak orta ve uzun vadeli büyümede, küresel kriz, ülke ve bölgeye özgü faktörler gibi birçok karmaşık faktörün etkili olacağı kaydedilmiştir. Gelişmiş ülkelere kaynaklanan etkenleri düşük enflasyon, yaşlanan nüfus, azalan toplam faktör verimliliği ve düşen yatırımlar şeklinde sıralayan IMF, gelişmekte olan ülkelere yönelik faktörlerin ise büyük farklılık gösterdiğini belirtmiştir.

IMF’nin tahminlerine göre Türkiye Ekonomisi 2015’te %3,1; 2016’da %3,6 büyüyecektir. Aynı dokümanda 2015’te küresel ekonominin %3,5; gelişen ülkelerin %4,3 büyüyeceği; Çin, Hindistan ve Güney Doğu Asya Ülkeleri grubundaki büyüme hızının ise %6,6 olacağı tahmininde bulunulmuştur. Rapora göre Türkiye’nin ihracat hacmi açısından özel öneme sahip Euro Bölgesinde büyümenin giderek toparlanacağı, Bölgenin büyüme hızının 2015’te %1,5 dolayında olacağı tahmin edilmektedir. Raporda BRIICS Ülkelerinden Rusya ve Brezilya’daki küçülmeye dikkat çekilmiştir. Küresel büyümenin motoru konumundaki ülkeler ABD (%3,1), Çin (%6,8) ve Hindistan’dır (%7,5) (**Tablo 1**).

Raporda, Türkiye’nin büyümesinde özel tüketimin düşük enerji fiyatları ile desteklenmesinin etkili olacağı tavsiyesinde bulunulmuştur. Ekonomik büyümenin geçen yıl Türkiye ve Güney Doğu Avrupa’da (Macaristan ve Polonya hariç) yavaşladığını belirten IMF, bölgede enflasyonun düştüğüne, Türkiye’de ise TL’nin diğer para birimleri karşısında değer kaybetmesi, para piyasalarının rahatlaması ve artan yerli gıda fiyatlarından dolayı enflasyonun yüksek seviyede kalmasına değinerek, mali şartların rahatlatılmasının, ancak enflasyon beklentileri amaçlanan seviyeye ve reel faiz oranı açık bir şekilde pozitif seviyeye ulaştığında değerlendirmeye alınması gerektiğinin altını çizmektedir.

IMF 2015’te gelişmiş ülkelerde yıllık ortalama enflasyon (TÜFE) oranının %0,4; yılsonu artış oranının %0,7 olmasını beklerken, Türkiye’de yıllık ortalama oranın %6,6’ya, yılsonu oranının %7’ye düşeceğini tahmin etmektedir.

IMF’ye göre küresel büyüme ılımlı ancak ülkeler ve bölgeler arasında dengesizlikler hakim. Gelişmiş ülkelerin sorunları benzer iken, gelişmekte olan ülkeler açısından farklılıklar var.

IMF tahminlerine göre 2015’teTürkiye %3,1; küresel ekonomi %3,5; gelişmekte olan ülkeler %4,3 büyüyecek. Euro Bölgesi’nde büyüme toparlanacak ve 2015’te %1,5 olacak.

IMF’ye göre Türkiye’nin büyümesi için özel tüketimin düşük enerji fiyatları ile desteklenmesi ve enflasyonun düşürülmesi gerekiyor.

Yapılan tahminlere göre 2015'te cari açığın GSYH'ye oranı Türkiye'de %4,2'ye gerileyecektir. İşsizlikte ise IMF'nin Türkiye için yaptığı tahmin iç açıcı değildir; 2014'te %9,9 olan işsizlik oranının 2015'te %11,4'e, 2016'da %11,6'ya çıkacağı öngörülmektedir.

Küresel Finansal İstikrar Raporu'na gelince, yükselen ekonomiler için önemli uyarılar içermektedir. Rapora göre 2015 Nisan ayı itibariyle finansal riskler 2014 yılına göre yükselen ekonomilerde artmıştır. IMF'ye göre finansal riskler gelişmiş ekonomilerden yükselen ekonomilere kaymıştır.

Raporda yükselenlerden özellikle Brezilya, Meksika, Endonezya, Güney Afrika, Nijerya, Rusya ve Türkiye likidite riski ve finansal risklerle ön plana çıkmaktadır. Likidite riski şirket ve hanehalkı borçlanmalarından, finansal riskler bankaların kredi/mevduat oranlarının yükselmesinden kaynaklanmaktadır.

2007-2014 döneminde Brezilya, Rusya ve Türkiye finansal olmayan kurumların döviz borç stoku/GSYH ve hanehalkı borç/GSYH rasyolarındaki artış yüzünden bu altılı gruptan ayrılmaktadır. Rapordaki bir başka tespit ise, Türkiye'de şirketlerin ve hanehalkının döviz cinsinden borç/GSYH oranının %30'lara ulaşması nedeni ile diğer yükselenlere göre daha fazla döviz kuru riski taşıdığı belirtilmesidir (**Grafik 1**).

Beş yükselen ekonomi içinde şirketler açısından borç riski en yüksek ülke %27,3 ile Türkiye olurken, ikinci sırayı %25,3 ile Brezilya almaktadır. Finansal olmayan şirketlerin döviz cinsinden borçlarının GSYH'ye oranı Türkiye'de %29,6 iken Rusya'da %22,9'dur.

Hanehalkı ve şirket borçlarındaki artış banka bilançolarına da yansımaktadır. Kredi/mevduat oranı bu ülkelerde yüksek seyretmektedir. Kredi/mevduat oranının en yüksek olduğu ülke %187,7 ile Güney Afrika iken Türkiye %124,0 ile üçüncü sırada bulunmaktadır.

TÜRKİYE EKONOMİSİ:

Reel GSYH 2014 yılının dördüncü çeyreğinde %2,6; yıllık bazda %2,9 oranında büyümüştür. Böylece 2013 yılında 823 milyar 44 milyon dolar olan GSYH, 2014 yılında 800 milyar 107 milyon dolara gerilemiştir. Dolar cinsinden büyüme oranı 2013 yılında %4,7 iken, 2014 yılında negatife dönmüş ve %2,8 oranında azalmıştır. Kişi başına GSYH 2013 yılında 10 bin 822 dolar iken, 2014 yılında 10 bin 404 dolara gerilemiştir (**Tablo 2**).

2015'te cari açık oranının %4,2'ye gerileyeceği ancak işsizlik oranının %11,4'e çıkacağı öngörülmüyor.

IMF, yükselen ekonomiler açısından finansal risklerin arttığına işaret ediyor. Türkiye de söz konusu ülkeler arasında yer alıyor.

Türkiye, Rusya ve Brezilya açısından döviz kuru riski daha da yüksek seyrediyor çünkü finansal olmayan şirketlerin döviz cinsinden borç/GSYH oranı çok yüksek.

Türkiye ekonomisi, 2014'ündördüncü çeyreğinde %2,6; yıllık bazda ise %2,9 oranında büyüdü. Kişi başına GSYH 10.404 dolara geriledi.

Tarım sektörü küçülmüş; sanayi ve hizmetler sektörlerinde ise büyüme hızı azalmıştır.

2014 yılının son çeyreğinde hanehalkının nihai tüketim harcamaları sabit fiyatlarla %2,4 artarken, yıllık hanehalkı tüketim artışı %1,3'te kaldığı için, büyümenin bu en önemli bileşeninin GSYH içindeki payı da gerilemiştir. 2014 yılının son çeyreğinde devletin nihai tüketim harcamaları %1,7; yılın tamamında ise %4,6 artış kaydetmiştir.

Tarım sektörü küçülmüş; sanayi ve hizmetler sektörlerinde ise büyüme hızı azalmıştır.

2014'te yatırım hacmi %1,3 azalmıştır. Yatırımlar kamu kesiminde %8,8 azalırken, özel sektörde %0,5 artmıştır. Özel sektör yatırım harcamalarındaki bu küçük artışı inşaat yatırımları sağlamıştır. Özel kesimin makine-teçhizat yatırımları 2014'ün son çeyreğinde %0,8; yılın tamamında %3,7 oranında düşmüştür. İhracat 2014 yılının dördüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre sabit fiyatlarla %3,4; ithalat ise %4,6 artmıştır. 2014 yılında ihracat %6,8 artarken, ithalat %0,2 azalmıştır.

2014 yılında iç talep artışı önemli oranda zayıfladı.

2014 yılı GSYH gerçekleştirmelerini 2015 yılının ilk üç ayına ait verilerle birlikte ele aldığımızda, Türkiye'nin 2015 yılının ilk çeyreğinde 2014 yılının ilk çeyrek büyüme oranı olan %4,9'u yakalamasının zor olduğunu, %3'ün altında bir büyüme oranı ile karşı karşıya kalacağımızı tahmin etmekteyiz.

Özel sektör makine teçhizat yatırımları 2014'te %3,7 küçüldü.

Sanayide Üretim, Ciro ve Kapasite Kullanımı:

Şubat ayında Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi bir önceki aya göre %1,7 oranında yükselmiştir. Ocak 2015'e göre alt sektörler içinde en yüksek üretim artışı %5,8 ile madencilik ve taşocakçılığı sektöründe görülmüştür. Bu sektörü sırasıyla %1,7 ile imalat sanayi sektörü, %0,3 ile enerji sektörü izlemektedir.

2015 yılının ilk çeyreğinde büyüme %3'ün altında kalabilir.

Şubat 2015'te Mevsim ve Takvim Etkilerinden Arındırılmış Sanayi Üretimi aylık bazda %1,7 arttı.

Ana sanayi grupları içinde en yüksek üretim artışı %6,6 ile dayanıklı tüketim malı imalatında görülmektedir. İmalat sanayinde ise, en yüksek üretim artışı %10 ile temel eczacılık ürünlerinin imalatı sektöründe sağlanmıştır. En yüksek üretim düşüşü ise %11,7 ile diğer ulaşım araçları imalatı sektöründe ortaya çıkmıştır.

Aylık bazda en yüksek üretim artışı dayanıklı tüketim malı imalatında görüldü.

Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi ise, 2014 yılının Şubat ayına göre %1 oranında artmıştır. En yüksek üretim artışı %3,2 ile enerjisektöründe görülürken, bu sektörü %0,7'lik artış ile imalat sanayi takip etmiştir. Madencilik ise %0,7 oranında üretim kaybına uğramıştır.

Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi yıllık bazda %1 arttı. En yüksek üretim artışı sermaye malı imalatında gerçekleşti.

Ana sanayi grupları içinde yıllık bazda en yüksek üretim artışı %8,5 ile sermaye malı ve %3,9 ile dayanıklı tüketim malı imalatında gerçekleşmiştir. İmalat sanayinde ise, en yüksek üretim artışı %40,6 ile diğer ulaşım araçları imalatı sektöründe elde edilmiştir. En yüksek üretim düşüşü, %23,1 ile deri ürünleri imalatı sektöründe gerçekleşmiştir.

Şubat ayında Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi Ocak 2015'e göre %3,7 yükselmiştir. Sanayi ciro endeksi madencilik ve taşocakçılığı sektöründe %12,5; imalat sanayi sektöründe %3,5 oranında yükseliş kaydetmiştir. Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış ana sanayi gruplarında en yüksek ciro artışı %11,5 ile enerji sektöründe sağlanmıştır. İmalattaise en yüksek ciro artışı %67 ile diğer ulaşım araçlarının imalatı sektöründe elde edilmiştir. Ciro endeksinde en yüksek düşüş ise %24,4 ile tütün ürünleri sektöründe görülmüştür.

Şubat 2015'te Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi aylık bazda %3,7 yükseldi. En yüksek ciro artışı enerji sektöründe ortaya çıktı.

Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi 2014 yılı Şubat ayına göre %0,6 düşüş göstermiştir. Bu düşüşün kaynağı %0,2'lik ciro kaybına uğrayan imalat sanayidir. Şubat ayında madencilik ve taşocakçılığı sektöründe ciro %13,7 oranında azalmıştır. Ana sanayi grupları içinde en yüksek ciro artışı %11,4 ile sermaye malı sektöründe sağlanırken, imalat sanayinde en yüksek ciro artışı %46,3 ile diğer ulaşım araçlarının imalatı sektöründe elde edilmiş, en yüksek düşüş %28,5 ile kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri sektöründe kaydedilmiştir.

Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi yıllık bazda %0,6 geriledi. Düşüşün kaynağı imalat sanayii oldu.

Nisan ayında İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı, Mart ayına göre 1,7 puan yükselirken, geçen yılın Nisan ayına göre 0,3 puan azalmış ve %74,1 olarak gerçekleşmiştir.

Nisan ayında İmalat Sanayii Kapasite Kullanım Oranı aylık bazda 1,7 puan artarken, yıllık bazda 0,3 puan geriledi.

İstihdam ve İşsizlik:

2015 Ocak döneminde 2014 yılının aynı dönemine göre işgücüne katılma oranı 1,8 puan artmış, işgücü piyasasına 1 milyon 452 bin kişi eklenmiş ve işgücüne katılma oranı %50 düzeyine çıkmıştır. İşgücüne katılma oranı erkeklerde %70,5; kadınlarda %29,9 düzeyindedir.

Ocak döneminde işsizlik oranı geçen yılın aynı dönemine göre 1 puan artarak %10,3'ten %11,3'e çıkmıştır. Böylece işsiz sayısı 3 milyon 259 bin kişi olmuştur. İşsizlik oranı tarım dışı sektörlerde 1,3 puan artarak %13,4 düzeyine varmıştır. Genç nüfusta işsizlik oranı ise %20'ye yükselmiştir.

Ocak 2015'te işsizlik oranı %11,3'e, genç işsizliği oranı %20'ye yükseldi.

Ocak ayında istihdam oranı 1,1 puan artışla %44,3'e çıkarken, çalışanların %19'u tarım sektöründe, %21'i sanayi sektöründe, %6,7'si inşaat sektöründe ve %53,3'ü ise hizmetler sektöründe istihdam edilmiştir.

Ödemeler Dengesi:

Yılın ilk üç ayında ihracat azalmıştır. İhracat Ocak ayında %0,6; Şubat ayında %6 azalırken, TİM'in Mart'ta %13,4 azalış bildirmesiyle ilk üç aydaki düşüşün %6,8 olduğu ortaya çıkmıştır.

TÜİK verilerine göre ilk iki ayda ihracat %3,4; ithalat %10,6 oranında gerilemiştir. Bu gelişmeler sonucunda dış ticaret açığı yaklaşık dörtte bir oranda düşmüş, ihracatın ithalatı karşılama oranı %73,3'e yükselmiştir.

İlk üç ayda ihracat azaldı.

Ocak-Şubat döneminde AB'ye ihracat %3,9 azalmış ve toplamdaki payı %42,5'e inmiştir.

Şubat ayında en fazla ihracat yapılan ülke 1 milyar 108 milyon dolar ile İngiltere olmuştur. İngiltere'yi 1 milyar 83 milyon dolar ile İsviçre, 1 milyar 31 milyon dolar ile Almanya ve 755 milyon dolar ile Irak takip etmektedir.

Fasıllara göre ihracatta Şubat ayında ilk sırayı geçen yıla göre %71,3 artışla 71 nolu kıymetli madenler faslı (altın)almıştır. Şubat ayında bu fasıldan 1 milyar 813 milyon dolarlık ihracat yapılmıştır. Şubat ayında imalat sanayi ürünlerinin toplam ihracattaki payı %94 olurken, yüksek teknoloji ürünlerinin imalat sanayi ürünleri ihracatı içindeki payı ancak %2,9 düzeyindedir.

Şubat ayında en fazla ithalat yapılan ülke %7,2'lik artış ile Çin olmuş, bu ülkeden yapılan ithalat 2 milyar 67 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Çin'i 1 milyar 856 milyon dolar ile Rusya, 1 milyar 570 milyon dolar ile Almanya ve 931 milyon dolar ile ABD takip etmektedir. En fazla ithalat yapılan fasıl ise her zaman olduğu gibi 27 nolu mineral yakıtlar faslı olmuştur.

İhracatta son dönemde istenilen düzeyleri yakalanamamasının altında yatan ana nedenleri şöyle sıralayabiliriz:

AB'ye ihracat azaldı ve toplam ihracat içindeki payı geriledi.

Şubat 2015'te en fazla ihracat yapılan ülke İngiltere olurken, en fazla ihracat yapılan fasıl altın oldu.

Şubat 2015'te en fazla ithalat yapılan ülke Çin olurken, en fazla ithalat yapılan fasıl mineral yakıtlar oldu.

- Euro/dolar paritesinin 1,30'lardan 1,08'lere inmesi, dolar cinsinden ihracatı küçültmüştür. Sanayi kuruluşlarımız ithalatı dolar, ihracatı euro cinsinden yaptığından karlılık oranları azalmış, kimileri için zarar ortaya çıkmıştır.
- TL dolar karşısında önemli ölçüde değer kaybetmesine rağmen, ihracatta avantaj elde edilememiştir. İhracat pazarımızın bir kısmını – özellikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde kaybetmemiz bunda etkili olmuştur.
- Sanayi ihracatının teknoloji yapısı bir başka etkidir. Sanayi ihracatımızın sadece %2,9'u yüksek teknoloji ürünlerinden meydana gelmektedir.
- Türkiye ile benzer mallar ihraç eden ülkelerin ulusal paraları da dolar karşısında değer yitirmiş ve rekabet zorlaşmıştır.
- İhracat yapan sanayicinin maliyetleri çok yüksektir.

Parite düşüşü ihracatı vurdu.

Petrol fiyatındaki azalış sanayiye yansımada.

Dış ticaretteki bu gerçekleştirmelerin sonucunda cari işlemler açığı 2014 Şubat ayına göre 146 milyon dolar azalarak 3 milyar 196 milyon dolara gerilemiştir. Yıllık cari açık ise 146 milyon dolarlık azalış ile 42 milyar 822 milyon dolara düşmüştür.

Sınai ihraç ürünlerimizin sadece %2,9'u yüksek teknolojiye dayalı.

Cari işlemler açığının düşmesinde yukarıda söz ettiğimiz parasal olmayan altın kaleminin 2014 yılı Şubat ayına göre %115,8 oranında artarak 1 milyar 688 milyon dolara ulaşması önemli etken olmuştur. Ocak-Şubat 2015 döneminde bu kalemden yapılan ihracat %200 yükselmiş ve 2 milyar 986 milyon dolar düzeyine kadar çıkmıştır(**Grafik 3**).

Şubat 2015'te cari işlemler açığı yıllık 42,8 milyar dolara indi.

2015 yılında yabancıların doğrudan yatırımları geçen yılın Ocak-Şubat dönemine göre 534 milyon dolarlık azalış ile 713 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Cari açığın bir başka finans kalemi olan portföy yatırımlarında ise 168 milyon dolarlık bir net çıkış gerçekleşmiştir. Bu azalışın altında ise yılın ilk iki ayında yabancıların hisse senedi piyasasında 503 milyon dolar, devlet iç borçlanma senetleri piyasasında 970 milyon dolarlık net satım yapmaları etkili olmuştur. DİBS'deki bu azalışa karşın bankacılık sektörü bono ve tahvil piyasasında yabancılarla 1 milyar 106 milyonluk net satış yapabirmiştir. Yabancı yatırımcının Türkiye Ekonomisine gösterdiği ilgi zayıflamaktadır.

İlk iki ayda yabancıların doğrudan yatırımları ve portföy yatırımları azaldı.

Ocak-Şubat döneminde bankacılık sektörü sendikasyon kredilerinde net borç ödeyici konuma gelmiştir. Bankalar bu dönemde 2 milyar 128 milyon dolarlık net ödemede bulunmuştur.

Cari açığın finansmanında birincil rolü net hata noksan kalemine yansıyan kaynaklar üstlendi.

Yılın ilk iki ayında cari açığın finansmanında birincil rolü net hata noksan kalemine yansıyan kaynaklar üstlenmiştir. Şubat ayında bu kalemden yurda 4 milyar 282 milyon dolarlık, Ocak-Şubat döneminde ise 2 milyar 938 milyon dolarlık giriş yapılmıştır.

Para ve Maliye Politikası:

Merkezi Yönetim Bütçesi 2014 Mart ayında 5 milyar 92 milyon TL açık vermişken, 2015 yılı Mart ayında 6 milyar 848 milyon TL açık vermiştir. Bütçe açığındaki artış yılın ilk çeyreği itibariyle daha da güçlenmiştir. 2015 yılının ilk çeyreği itibariyle mali disiplinin kısmen zayıfladığını görmekteyiz. 2014 yılı Ocak-Mart döneminde 1,5 milyar TL olan bütçe açığı, 2015 yılının aynı döneminde %258 oranında artmış ve 5 milyar 433milyon TL'ye yükselmiştir(**Tablo 4**).

Merkezi Yönetim Bütçesi 6,8 milyar TL açık verdi.

Yılın ilk çeyreği itibariyle mali disiplin kısmen zayıfladı.

Bütçe açığının altında yatan etken, bütçe giderlerindeki artışın bütçe gelirlerindeki artışın üzerinde seyretmesidir. Nitekim 2015 yılı Mart ayında bütçe gelirleri bir önceki yılın aynı ayına göre %3 oranında artarken, bütçe giderleri %7,3 oranında artmıştır. Bu durum çeyrek dönem için de geçerlidir. 2015 yılı Ocak-Mart döneminde bütçe gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre %8,5 oranında artış kaydederken, bütçe giderleri %12,1 oranında yükselmiştir.

Açığın kaynağı giderlerdeki artış oldu.

Uygulanan enflasyon hedeflemesi temelli para politikası nedeniyle hedef değişken konumundaki Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) Mart ayında Şubat ayına göre %1,19; 2014 yılı Aralık ayına göre %3,03; 2014 yılı Mart ayına göre %7,61 ve on iki aylık ortalamalara göre %8,70 yükselmiştir.

Mart'ta TÜFE yıllık bazda %7,61 arttı.

Aylık bazda en yüksek artış %2,47 ile gıda ve alkolsüz içecekler grubunda gerçekleşirken, bu grubu lokanta ve oteller, eğlence ve kültür ile giyim ve ayakkabı izlemiştir. Yıllık bazda da en fazla fiyat artışı yine %14,12 ile gıda ve alkolsüz içecekler grubunda gerçekleşirken, ikinci sırayı %12,76 ile lokanta ve oteller grubu almıştır.

Mart ayında Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE) Şubat ayına göre %1,05; 2014 yılının Aralık ayına göre %2,60; 2014 yılı Mart ayına göre %3,41 ve on iki aylık ortalamalara göre %8,03 oranında yükselmiştir. En yüksek aylık fiyat artışı %4,68 ile madencilik ve taşocakçılığı sektöründe görülürken, imalat sanayi sektöründe fiyatlardaki yükseliş %0,98'de kalmıştır. En yüksek aylık fiyat artışı para politikasının kontrolü dışındaki ham petrol ve doğalgazda %41,61 ile gerçekleşmiştir.

Mart ayında Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi (Tarım-ÜFE) Şubat ayına göre %2,48; 2014 yılı Aralık ayına göre %10,90; 2014 yılı Mart ayına göre %15,40 ve on iki aylık ortalamalara göre %11,65 yükselmiştir. Aylık bazda fiyatlar tarım ve avcılık ürünlerinde %3,11; ormancılık ürünlerinde %0,67 artarken, balıkçılık sektöründe %16,03 azalmıştır. Aylık bazda alt tarım gruplarından fiyatlar sebzelerde %6,45; turunçgillerde %13,45 oranında yükselmiştir.

Mart ayında Yurt Dışı Üretici Fiyat Endeksi aylık (YD-ÜFE) Şubat ayına göre %2,09; 2014 yılı Aralık ayına göre %3,94; 2014 yılı Mart ayına göre %0,64 ve on iki aylık ortalamalara göre %6,71 yükselmiştir.

Genel Değerlendirme:

Enflasyon oranı Türkiye'de iktisat politikası açısından kritik değişken haline gelmiştir. Her ne kadar 2006 yılından bu yana uygulanan enflasyon hedeflemesi ile enflasyon oranı TCMB'nin para politikası uygulamasına bırakılmış ise de, para politikası iktisat politikasının sadece bir yönüdür. Maliye politikası ile desteklenmeyen bir para politikasının olduğu; yani mali disiplinin zayıfladığı bir ekonomide Merkez Bankasının tek başına fiyat istikrarını sağlaması imkansızdır. Nitekim TCMB 2015 yılının ilk Enflasyon Raporunda hep "mali disiplinin" altını çizmektedir.

Aylık bazda en yüksek artış gıda ve alkolsüz içecekler grubunda gerçekleşti.

Yİ-ÜFE, yıllık bazda %3,41 arttı. En yüksek fiyat artışı madencilik ve taşocakçılığında görüldü.

Tarım-ÜFE yıllık bazda %15,4 arttı.

YD-ÜFE yıllık bazda %0,64 arttı.

Enflasyon oranı iktisat politikası açısından kritik değişken haline geldi.

Genel seçimler nedeniyle 2015 yılı enflasyon açısından önemli bir dönemeçtir. TCMB üretici fiyatlarını kontrol etmekte zorlanmaktadır. Bunda işlenmemiş gıda fiyatlarındaki yükselişin rolü büyüktür. İzlenen tarım politikası üretimdeki artışı sınırlamakta, bu da tarım piyasasındaki arz talep dengesini bozmaktadır. İşlenmemiş gıda ürünlerinin fiyatlarındaki artışta üretici ve ürünün pazara çıkış sürecindeki dağıtım kanalı sorunları da fiyatları artırmaktadır.

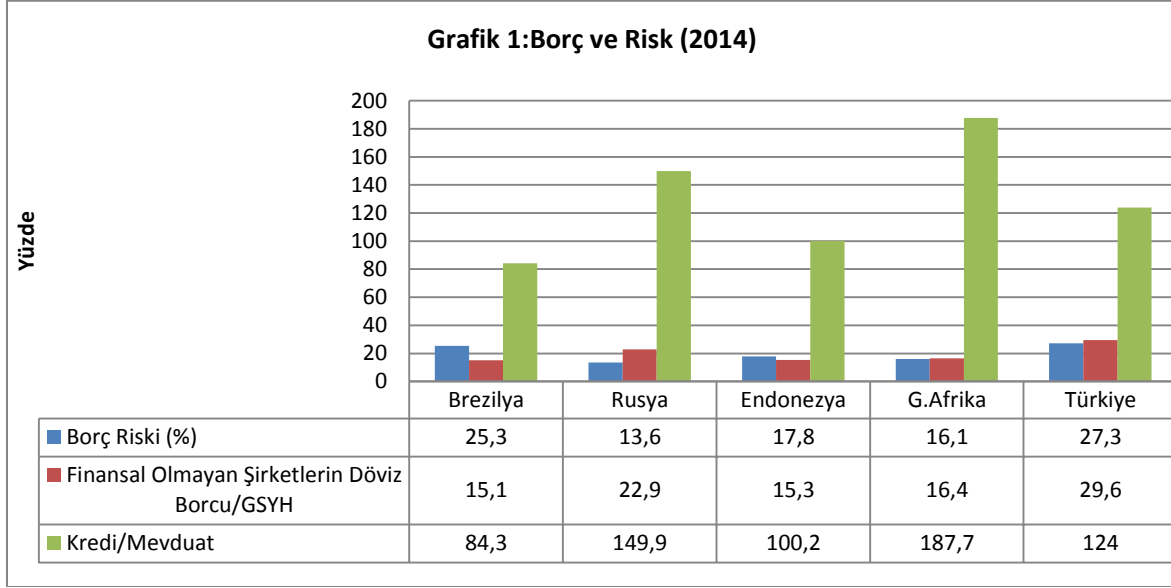
Seçim nedeniyle 2015 enflasyonda dönemeç olabilir. TCMB üretici fiyatlarını kontrol etmekte zorlanıyor. Bunda işlenmemiş gıda fiyatlarındaki yükselişin rolü büyük. Malın üreticiden tüketiciye geçiş sürecinde yaşanan sorunlar da etkili.

Tablo 1: IMF'nin 2015 Yılı Tahminleri (Yüzde)

	Büyüme Hızı	Enflasyon (TÜFE Artışı)	Cari Denge/GSYH	İşsizlik Oranı
<i>Gelişmiş Ülkeler</i>	2,4	0,4	0,6	(..)
ABD	3,1	0,1	-2,3	5,5
Avro Bölgesi	1,5	0,1	3,3	11,1
Almanya	1,6	0,2	8,4	4,9
Fransa	1,2	0,1	-0,1	10,1
İtalya	0,5	0,0	2,6	12,6
İspanya	2,5	-0,7	0,3	22,6
İngiltere	2,7	0,1	-4,8	5,4
Japonya	1,0	1,0	1,9	3,7
Kore	3,3	1,5	7,1	3,6
Avustralya	2,8	2,0	-4,0	6,4
<i>Gelişen Ülkeler</i>	4,3	5,4	0,1	(..)
Türkiye	3,1	6,6	-4,2	11,4
Çin	6,8	1,2	3,2	4,1
Hindistan	7,5	6,1	-1,3	(..)
Yükselen Asya(*)	6,6	2,9	2,2	(..)
Brezilya	-1,0	7,8	-3,7	5,9
Arjantin	-0,3	18,6	-1,7	7,0
Meksika	3,0	3,2	-2,2	4,3
Rusya	-3,8	17,9	5,4	6,5
Güney Afrika	2,0	4,5	-4,6	24,9

(*) Çin, Hindistan ve ASEAN-5 Ülkeleri (..) Veri yok.

Kaynak: IMF, Dünya Ekonomik Görünümü, Nisan 2015.

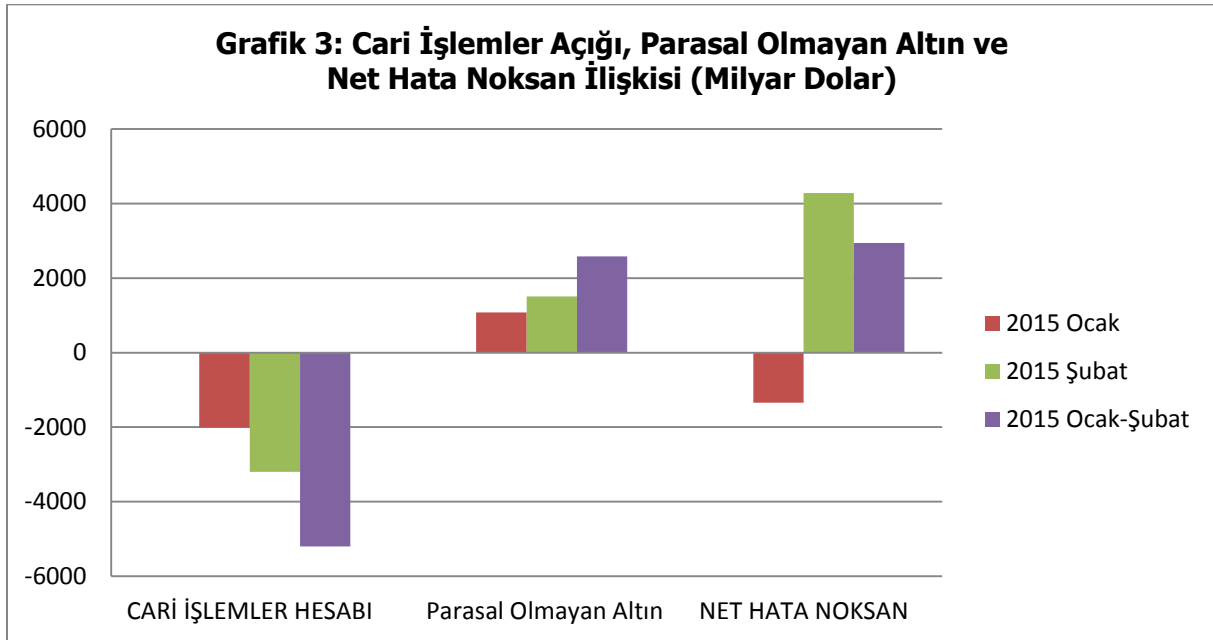

Kaynak: IMF, Küresel Finansal İstikrar Raporu, Nisan 2015

Tablo 2: Büyüme

Yıl	Kişi Başına GSYH (Dolar)	GSYH Büyüme Oranı (%)
2007	9 247	4,7
2008	10 444	0,7
2009	8 561	-4,8
2010	10 003	9,2
2011	10 428	8,8
2012	10 459	2,1
2013	10 822	4,2
2014	10 404	2,9

Kaynak: TÜİK veri Tabanı

Kaynak: TCMB

Tablo 4: Mali Disiplinin Ana Kalemleri

Bütçe Ana kalemler (Milyon TL)	2014 Mart	2015 Mart	2014 Ocak-Mart	2015 Ocak-Mart
Bütçe Dengesi	-5.092	-6.848	-1.517	-5.433
Faiz Dışı Bütçe Dengesi	538	-655	12.455	12.658

Kaynak: Maliye Bakanlığı, 2015 Yılı Mart Ayı Bütçe Gerçekleşme Raporu